

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2019 m. gegužės 8 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė politika – Darbas pagal terminuotas sutartis – Su viešojo sektoriaus darbdaviu sudarytos sutartys – Priemonės, skirtos bausti už piktnaudžiavimą sudarant terminuotas darbo sutartis – Darbo santykių pakeitimas į neterminuotus darbo santykius – Pakeitimo retroaktyvaus galiojimo apribojimas – Piniginės kompensacijos nebuvimas“

Byloje C-494/17

dėl *Corte d'appello di Trento* (Trento apeliacinis teismas, Italija) 2017 m. liepos 13 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2017 m. rugpjūčio 14 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca – MIUR

prieš

Fabio Rossato,

Conservatorio di Musica F. A. Bonporti

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija)

kuriį sudaro pirmosios kolegijos pirmininko pareigas einantis Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotojas R. Silva de Lapuerta ir teisėjai A. Arabadžiev (pranešėjas), E. Regan, C.G. Fernlund ir S. Rodin,

generalinis advokatas M. Szpunar,

posėdžio sekretorius R. Schiano, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- F. Rossato, atstovaujamo advokatės A. Mastrolia,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocati dello Stato* L. Fiandaca, C. Colelli ir G. D'Avanzo,
- Europos Komisijos, atstovaujamos G. Gattinara ir M. van Beek,

susipažinęs su 2018 m. gruodžio 6 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

* Proceso kalba: italų.

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1999 m. kovo 18 d. sudaryto Bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis (toliau – Bendrasis susitarimas), pateikto 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl ETUC, UNICE ir CEEP bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis (OL L 175, 1999, p. 43; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 368) priede, 5 punkto 1 papunkčio išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca* – MIUR (Švietimo, universitetų ir mokslinių tyrimų ministerija – MIUR, Italija) ginčą su Fabio Rossato ir *Conservatorio di Musica F. A. Bonporti* (F. A. Bonporti muzikos konservatorija, Italija) dėl žalos, kurią F. Rossato tariamai patyrė dėl to, kad nuo 2003 m. lapkričio 18 d. iki 2015 m. rugsėjo 2 d. su juo buvo paeiliui sudaromos terminuotos darbo sutartys, atlyginimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 1999/70 1 straipsnyje nurodyta, kad jos tikslas – „įgyvendinti Bendrąjį susitarimą <...>, sudarytą <...> tarp bendrųjų skirtingų pramonės šakų organizacijų ([Europos profesinių sąjungų konfederacijos] (ETUC), [Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos] (UNICE) ir [Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro] (CEEP)) ir pateikiamą šios direktyvos priede“.
- 4 Pagal Bendrojo susitarimo 1 punktą šio susitarimo tikslas yra, pirma, pagerinti darbo pagal terminuotas sutartis kokybę, užtikrinant nediskriminavimo principo taikymą, ir, antra, sukurti bendruosius pagrindus, kurie neleistų piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar paeiliui nustatant terminuotus darbo santykius.
- 5 Bendrojo susitarimo 5 punkte „Piktnaudžiavimo prevencijos priemonės“ numatyta:
  - „1. Kad būtų neleidžiama piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotus darbo santykius, tais atvejais, kai nėra lygiaverčių teisinių priemonių, neleidžiančių piktnaudžiauti, valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais pagal nacionalinę teisę, kolektyvines sutartis ar praktiką, ir (arba) socialiniai partneriai, atsižvelgdami į konkrečių sektorių ir (arba) darbuotojų kategorijų reikmes, nustato vieną ar kelias iš toliau nurodytų priemonių:
    - a) objektyvias priežastis, pateisinančias tokių sutarčių ar santykių atnaujinimą;
    - b) maksimalią bendrą paeiliui sudaromų terminuotų darbo sutarčių ar nustatomų darbo santykių trukmę;
    - c) tokių sutarčių ar santykių atnaujinimo skaičių.
  2. Valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais, ir (arba) socialiniai partneriai tam tikrais atvejais nustato, kokiomis sąlygomis terminuotos darbo sutartys ar santykiai:
    - a) laikomi „sudaromais ar nustatomais paeiliui“;
    - b) laikomi neterminuotomis sutartimis ar santykiais.

Italijos teisė

- 6 2015 m. liepos 13 d. *Legge n. 107 – Riforma del sistema nazionale di istruzione e formazione e delega per il riordino delle disposizioni legislative vigenti* (Įstatymas Nr. 107 dėl nacionalinės švietimo ir mokslo sistemos reformos ir įgaliojimų pertvarkyti galiojančius teisės aktus) 1 straipsnio (GURI, Nr. 162, 2015 m. liepos 15 d.; toliau – Įstatymas Nr. 107/2015) 95 dalyje nustatyta:

„2015–2016 mokslo metais [MIUR] įgaliota įgyvendinti specialų pedagogų neterminuoto įdarbinimo planą, siekiant visų lygių valstybinėse mokymo įstaigose užpildyti pagal *de jure* sąrašus turimas bendras ir pagalbines darbo vietas, kurios dar faktiškai neužimtos ir laisvos po tais pačiais metais vykdytos paskyrimo į nuolatinės pareigas procedūros, remiantis [1994 m. balandžio 16 d. *Decreto legislativo n. 297 – Testo unico delle disposizioni legislative in materia di istruzione, relative alle scuole di ogni ordine et grado* (Įstatyminis dekretas Nr. 297 dėl konsoliduoto mokymo srityje galiojančių ir visoms mokyklos rūšims bei lygiams taikomų teisės nuostatų teksto (GURI paprastasis priedas, Nr. 115, 1994 m. gegužės 19 d.) (toliau – Dekretas Nr. 297/1994)] patvirtinto konsoliduoto teksto 399 straipsniu, po kurios buvo panaikinti iki 2012 m. paskelbti konkurso, per kurį rengiami egzaminai ir vertinama kvalifikacija, būdu sudaryti rezervo sąrašai.“

- 7 Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 131 dalyje nustatyta:

„Nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. pedagoginio, švietimo, administracinio, techninio bei pagalbinių personalo ir valstybės švietimo ir mokymo įstaigų terminuotų darbo sutarčių, sudaromų siekiant užpildyti laisvas darbo vietas, bendra trukmė negali viršyti 36 mėnesių (net ir su pertraukomis).“

- 8 Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 132 dalyje numatyta:

„[MIUR] sąmatoje numatyta sukurti kompensacijų fondą, skirtą įgyvendinti teismų sprendimams dėl žalos atlyginimo, kai žala padaryta dėl neužimtų ir laisvų darbo vietų paeiliui sudarant terminuotas [darbo] sutartis, kurių bendra trukmė viršijo 36 mėnesius, įskaitant tokias sutartis, sudarytas ne paeiliui; šiuo tikslu 2015 m. ir 2016 m. skirta po 10 mln. EUR <...>.“

- 9 1994 m. balandžio 16 d. Dekreto Nr. 297/1994 399 straipsnyje numatyta, kad pedagoginis personalas įdarbinamas skelbiant konkursą ir sudarant nuolatinį rezervo sąrašus.

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

- 10 F. Rossato pagal paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartys dirbo akordeono dėstytoju *Conservatorio Statale di Musica di Trento F. A. Bonporti* (Valstybinė Trento F. A. Bonporti muzikos konservatorija, Italija, toliau – konservatorija); pirmoji darbo sutartis su juo sudaryta 2003 m. lapkričio 18 d. Šie darbo santykiai be pertraukos buvo tęsiami dėl tos pačios funkcijos atlikimo paeiliui sudarant 17 terminuotų darbo sutarčių.
- 11 2011 m. gruodžio 20 d. F. Rossato kreipėsi į *Tribunale di Rovereto* (Rovereto teismas, Italija), reikalaudamas konstatuoti skirtingose terminuotose darbo sutartyse, kurias jis sudarė su savo darbdaviu, nustatytų sąlygų dėl termino neteisėtumą ir pakeisti jo terminuotus darbo santykius į neterminuotą darbo sutartį nuo pirmosios sutarties sudarymo dienos. Taip pat, jei nebūtų patenkinti minėti reikalavimai, jis prašo atlyginti žalą, patirtą dėl piktnaudžiavimo sudarant tas terminuotas darbo sutartis, ir atsižvelgti į darbo stažą, kurį jis įgijo palaikydamas šiuos darbo santykius, apskaičiuojant jo darbo užmokestį pagal Bendrojo susitarimo 4 punktą. *Tribunale di Rovereto* (Rovereto teismas) tenkino tik vieną prašymą dėl įgyto darbo stažo įskaitymo apskaičiuojant F. Rossato darbo užmokestį. Jis atmetė piktnaudžiavimu paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis grindžiamus reikalavimus.

- 12 Dėl to teismo sprendimo 2013 m. kovo 5 d. gavęs MIUR apeliacinį skundą, o 2013 m. gegužės 31 d. – F. Rossato priešpriešinį apeliacinį skundą *Corte d'appello di Trento* (Trento apeliacinis teismas, Italija) kelis kartus sustabdė bylos nagrinėjimą, pirma, laukdamas, kol bus priimtas 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimas *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401), ir, antra, kol *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas, Italija) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas, Italija) priims sprendimus dėl Įstatymo Nr. 107/2015, kuris priimtas 2015 m. liepos 13 d., t. y. po to, kai Teisingumo Teismas priėmė 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401), kad nacionalinės teisės aktai būtų pritaikyti prie minėtame Teisingumo Teismo sprendime nustatytų įsipareigojimų pagal Bendrąjį susitarimą.
- 13 2015 m. rugsėjo 2 d. vykstant teismo procesui apeliaciniame teisme F. Rossato darbdavys retroaktyviai, t. y. nuo 2014 m. sausio 1 d., paskyrė jį į nuolatinės pareigas, taip nustatydamas neterminuotus darbo santykius. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad F. Rossato paskirtas į nuolatinės pareigas pagal Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 399 straipsnį, atsižvelgiant į jo poziciją nuolatiniam rezervo sąraše, o ne įgyvendinant Įstatyme Nr. 107/2015 nustatytą specialų įdarbinimo planą.
- 14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas), remdamasis *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) jurisprudencija, nusprendė, jog Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 95 dalyje numatytomis pereinamosiomis nuostatomis dėl pakankamai aukštai rezervo sąrašuose įrašytų pedagogų specialaus įdarbinimo įgyvendinamos 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendime *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401) Teisingumo Teismo suformuluotos taisyklės. Jis mano, kad šiame įstatyme numatytas darbo santykių pakeitimas į neterminuotus darbo santykius pagal specialų įdarbinimo planą, taip pat kaip ir bet koks kitas galimas pakeitimas į neterminuotus darbo santykius, kaip antai paskyrimas į nuolatinę darbo vietą dėl to, kad pasislinko asmens pozicija rezervo sąraše, kiek tai susiję su piktnaudžiavimu iki įsigaliojant Įstatymui Nr. 107/2015, yra proporcingos, pakankamai veiksmingos ir atgrasančios priemonės, leidžiančios taikyti sankcijas už tokį piktnaudžiavimą, todėl darbuotojas, kurio darbo santykiai, nesvarbu, dėl kokios priežasties, buvo pakeisti, negali prašyti jokios piniginės kompensacijos, remdamasis šiuo pagrindu.
- 15 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vis tiek abejoja, ar toks aiškinimas jurisprudencijoje yra teisėtas, atsižvelgiant į Bendrąjį susitarimą ir 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendime *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401) Teisingumo Teismo suformuluotas taisykles.
- 16 Šiomis aplinkybėmis *Corte d'appello di Trento* (Trento apeliacinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar Bendrojo susitarimo <...> 5 punkto 1 dalis turi būti aiškinama kaip draudžianti taikyti Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 95, 131 ir 132 dalis, kuriose numatytas pedagogų nuolatinis įdarbinimas ateityje, o ne retroaktyviai, ir nenumatyta galimybė išsieškoti žalą, kaip proporcingas, pakankamai veiksmingas ir atgrasančias priemonės, kad užtikrintų visišką Bendrojo susitarimo normų veiksmingumą, kai šis susitarimas pažeidžiamas piktnaudžiaujant paeiliui sudaromomis terminuotomis darbo sutartimis ankstesniu laikotarpiu nei tas, kuriam daro poveikį šios normos?“

Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą

- 17 Italijos vyriausybė ginčija prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą. Ji pažymi, kad pateiktas klausimas, kiek jis susijęs su Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 95, 131 ir 132 dalimis, yra hipotetinis, nes pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai šios teisės nuostatos netaikomos. Ji teigia, kad F. Rossato

darbo santykiai buvo pakeisti ne pagal to įstatymo 1 straipsnio 95 dalį, o remiantis „ankstesnėmis atrankos ir konkursų priemonėmis“, taikytomis prieš įsigaliojant minėtam įstatymui, šiuo atveju – paskyrimu į nuolatinės pareigas remiantis pozicija rezervo sąrašė.

- 18 Vis dėlto iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad taikydami Įstatymą Nr. 107/2015, pagal kurį apskritai nenumatyta kompensacija atitinkamam darbuotojui, jeigu jo terminuoti darbo santykiai pakeičiami į neterminuotus, *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas) ir *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) nedaro skirtumo tarp atvejų, kai terminuoti darbo santykiai pakeisti taikant šį įstatymą, t. y. jo 1 straipsnio 95 dalyje numatytą specialų įdarbinimo planą, ir tų atvejų, kai jie pakeisti įgyvendinant prieš priimant minėtą įstatymą buvusias atrankos ir konkursų priemones. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad taip šie teismai išplėtė Įstatymo Nr. 107/2015 taikymo sritį, į ją įtraukdami pedagogus, kaip antai F. Rossato, kurių darbo santykiai pakeisti, remiantis minėtomis priemonėmis, ir dėl to taip pat ir tie pedagogai neteko teisės į piniginę kompensaciją.
- 19 Šiomis aplinkybėmis reikia priminti, kad nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės išaiškinimo, atsižvelgiant į tai, kad jis atsakingas už savo nurodytas faktines ir teises aplinkybes, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teises aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (2018 m. gruodžio 4 d. Sprendimo *Minister for Justice and Equality ir Commissioner of An Garda Síochána*, C-378/17, EU:C:2018:979, 27 punktą ir nurodyta jurisprudenciją).
- 20 Šiuo atveju, atsižvelgiant į nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktą informaciją, reikia manyti, kad Teisingumo Teismui pateiktas prejudicinis klausimas nėra hipotetinis, todėl prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

Dėl prejudicinio klausimo

- 21 Reikia priminti, kad pagal SESV 267 straipsnyje įtvirtintą nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo procedūrą pastarasis turi pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, kuris leistų šiam išspręsti nagrinėjamą bylą. Dėl to Teisingumo Teismui gali tekti performuluoti jam pateiktus klausimus (žr., be kita ko, 2014 m. kovo 27 d. Sprendimo *Le Rayon d'Or*, C-151/13, EU:C:2014:185, 25 punktą ir nurodytą jurisprudenciją).
- 22 Šiuo klausimu iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad 2015 m. rugsėjo 2 d. F. Rossato terminuoti darbo santykiai buvo retroaktyviai nuo 2014 m. sausio 1 d. pakeisti į neterminuotus.
- 23 Taigi pateiktą klausimą reikia suprasti kaip iš esmės skirtą išsiaiškinti, ar Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 papunktį reikia aiškinti taip: jam prieštarauja nacionalinė teisė, pagal kurią, kaip ją taiko aukščiausiai nacionaliniai teismai, viešajame sektoriuje dirbantys pedagogai, kurių terminuoti darbo santykiai pakeisti į neterminuotus, nustatant ribotą šio pakeitimo retroaktyvų galiojimą, neturi teisės gauti piniginės kompensacijos už piktnaudžiavimą su jais paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis.
- 24 Pirmiausia reikia priminti, kad siekiant neleisti piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotas darbo santykius pagal Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalį valstybės narės įpareigojamos priimti vieną ar kelias joje nurodytas priemones tais atvejais, kai jų vidaus teisėje

nėra lygiaverčių teisinių priemonių (2018 m. kovo 7 d. Sprendimo *Santoro*, C-494/16, EU:C:2018:166, 26 punktą ir nurodyta jurisprudencija bei 2018 m. spalio 25 d. Sprendimo *Sciotto*, C-331/17, EU:C:2018:859, 32 punktą).

- 25 Šiuo klausimu valstybės narės turi diskreciją, nes gali imtis vienos ar kelių minėto 5 punkto 1 dalies b ir c papunkčiuose nurodytų priemonių arba taikyti esamas lygiavertes teises priemones, tačiau jos tai turi daryti atsižvelgdamos į konkrečių sektorių ir (arba) darbuotojų kategorijų poreikius (2018 m. kovo 7 d. Sprendimo *Santoro*, C-494/16, EU:C:2018:166, 27 punktą ir nurodyta jurisprudencija bei 2018 m. spalio 25 d. Sprendimo *Sciotto*, C-331/17, EU:C:2018:859, 33 punktą).
- 26 Taigi pagal Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalį valstybėms narėms nustatytas bendras tikslas – užkirsti kelią tokiems piktnaudžiavimo atvejams, ir joms leidžiama pasirinkti būdus, kaip tai pasiekti, su sąlyga, kad jie nepažeidžia Bendrojo susitarimo tikslo ar nepašalina veiksmingo poveikio (2018 m. kovo 7 d. Sprendimo *Santoro*, C-494/16, EU:C:2018:166, 28 punktą ir nurodyta jurisprudencija bei 2018 m. spalio 25 d. Sprendimo *Sciotto*, C-331/17, EU:C:2018:859, 34 punktą).
- 27 Be to, kai, kaip šiuo atveju, Sąjungos teisėje nenumatyta konkrečių sankcijų, jei vis dėlto būtų nustatyta piktnaudžiavimų, nacionalinės valdžios institucijos privalėtų imtis priemonių, kurios būtų ne tik proporcingos, bet ir pakankamai veiksmingos bei atgrasančios, kad užtikrintų visišką taikant Bendrąjį susitarimą priimtų normų veiksmingumą (2018 m. kovo 7 d. Sprendimo *Santoro*, C-494/16, EU:C:2018:166, 29 punktą ir nurodyta jurisprudencija).
- 28 Vadinas, kai piktnaudžiaujama paeiliui sudarant terminuotą darbo sutartį ar nustatant terminuotą darbo santykius, veiksmingas ir lygiavertes darbuotojų apsaugos garantijas nustatančią priemonę turi būti galima taikyti siekiant tinkamai nubausti už šį piktnaudžiavimą ir panaikinti Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes (2014 m. liepos 3 d. Sprendimo *Fiamingo ir kt.*, C-362/13, C-363/13 ir C-407/13, EU:C:2014:2044, 64 punktą; 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Mascolo ir kt.*, C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 79 punktą ir 2018 m. kovo 7 d. Sprendimo *Santoro*, C-494/16, EU:C:2018:166, 31 punktą).
- 29 Teisingumo Teismas neturi pasisakyti dėl nacionalinės teisės aiškinimo, ši užduotis tenka prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, kuris šiuo atveju turi nustatyti, ar nagrinėjamos nacionalinės teisės aktų nuostatos tenkina prieš tai esančiame punkte nurodytus reikalavimus. Vis dėlto priimdamas prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas prireikus gali pateikti paaiškinimų, kurie nacionaliniam teismui padėtų atlikti savąjį vertinimą (žr., be kita ko, 2018 m. kovo 7 d. Sprendimo *Santoro*, C-494/16, EU:C:2018:166, 45 punktą).
- 30 Pirma, reikia konstatuoti, kad 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendime *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401) Teisingumo Teismas nusprendė, jog prieš priimant Įstatymą Nr. 107/2015 galiojusiuose teisės aktuose nebuvo pakankamai veiksmingų ir atgrasančių sankcijų, kuriomis galėtų būti garantuojamas taikant Bendrąjį susitarimą priimtų teisės nuostatų visiškas veiksmingumas. Teisingumo Teismas konkrečiai nurodė, jog vienintelė galimybė šioje byloje aptariamų pedagogų terminuotus darbo santykius pakeisti į neterminuotus – juos paskirti į nuolatinę darbo vietą, pakilus jų pozicijai nuolatiniam rezervo sąraše – priklausė nuo aplinkybių, kurias reikia laikyti nenumatomomis ir atsitiktinėmis, t. y. nuo bendros terminuotų darbo sutarčių trukmės ir atitinkamu laikotarpiu atsilaisvintų darbo vietų skaičiaus (šiuo klausimu žr. 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Mascolo ir kt.* C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 107 punktą).
- 31 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas rėmėsi aplinkybe, kad laikas, per kurį pedagogai paskiriami į nuolatinę darbo vietą, skirtingas ir neaiškus (šiuo klausimu žr. 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Mascolo ir kt.* C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 105 punktą).

- 32 Nagrinėjama atveju iš bylos medžiagos, kurią turi Teisingumo Teismas, matyti kad nacionalinių teisės aktų leidėjas, siekdamas užtikrinti perėjimą prie naujos sistemos, į kurią įtrauktos piktnaudžiavimo sudarant terminuotas darbo sutartis prevencijos ir nuobaudų už tokį piktnaudžiavimą taikymo priemonės, patvirtino specialų įdarbinimo planą, kuriame numatyta 2015–2016 mokslo metais pakeisti visus su pedagogais nustatytus terminuotus darbo santykius, kurių statusas „nestabilus“, laipsniškai ir galutinai išnaudojant rezervo ir klasifikavimo sąrašus, kuriais naudodamasi administracija terminuotai įdarbindavo pedagogus.
- 33 Italijos vyriausybė taip pat nurodė, kad tuo pat metu ji tęsė ir baigė jau pradėtas pedagogų, kurie jau buvo rezervo sąrašų viršuje, skyrimo į nuolatinės pareigas procedūras. Iš tiesų šiuo klausimu Įstatymo Nr. 107/2015 1 straipsnio 95 dalyje nustatyta, kad specialus įdarbinimo planas įgyvendinamas, „siekiant <...> užpildyti <...> darbo vietas, kurios dar <...> neužimtos ir laisvos po tais pačiais metais vykdytos paskyrimo į nuolatinės pareigas procedūros, remiantis [Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994] 399 straipsniu“, t. y. paskyrimo į nuolatinės pareigas, remiantis pozicijos pasislinkimu nuolatiniam rezervo sąraše.
- 34 Vadinas, reikėtų manyti (tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas), kad specialus įdarbinimas ir procedūra pagal Įstatyminio dekreto Nr. 297/1994 399 straipsnį, kaip antai F. Rossato paskyrimo į nuolatinės pareigas procedūra, susiję su ta pačia pedagoginio personalo kategorija, todėl F. Rossato terminuoti darbo santykiai turėjo būti pakeisti į neterminuotus ne vėliau kaip 2015–2016 mokslo metų pabaigoje, užbaigiant jau pradėtą paskyrimo į nuolatinės pareigas procedūrą arba pagal specialų įdarbinimo planą.
- 35 Tokiu atveju būtų galima manyti, kad dėl Įstatymu Nr. 107/2015 įgyvendintos reformos F. Rossato situacija teisiniu ir faktiniu požiūriu yra visiškai kitokia nei nagrinėtoji 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendime *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401).
- 36 Iš tiesų, kitaip nei pedagogų situacija, nagrinėta byloje, kurioje priimtas minėtas sprendimas, F. Rossato darbo santykių pakeitimas nebuvo neaiškus, nenumatomas arba atsitiktinis, nes jis tapo privalomas pagal Įstatymą Nr. 107/2015
- 37 Taigi negalima tvirtinti, kad tame teisės akte numatyta sankcija nėra pakankamai veiksminga ir atgrasanti, remiantis tuo, kad darbo santykių pakeitimas yra tariamai nenumatomas ir atsitiktinis.
- 38 Antra, kalbant apie kompensacijos nebuvimą, kai pakeičiami tokie darbo santykiai, reikia priminti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 24–26 punktų, valstybės narės turi didelę diskreciją rinkdamosi priemones, kuriomis galima pasiekti savo socialinės politikos tikslų.
- 39 Be to, reikia pažymėti, kad iš Bendrojo susitarimo 5 punkto 2 papunkčio matyti, jog valstybės narės gali kaip piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis prevencijos priemones pakeisti terminuotus darbo santykius į neterminuotus santykius, nes būtent pastarųjų teikiamas darbo stabilumas yra pagrindinis darbuotojų apsaugos aspektas.
- 40 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Teisingumo Teismas iš esmės nusprendė, jog nuostatoje, kurioje numatyta imperatyvi taisyklė, kad piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis atveju tokios sutartys pakeičiamos neterminuotais darbo santykiais, gali būti įtvirtinta priemonė, apimanti realias sankcijas už tokį piktnaudžiavimą, (žr., be kita ko, 2014 m. liepos 3 d. Sprendimo *Fleming* ir kt., C-362/13, C-363/13 ir C-407/13, EU:C:2014:2044, 70 punktą ir nurodytą jurisprudenciją), todėl ji gali atitikti reikalavimus, apie kuriuos priminta šio sprendimo 27 ir 28 punkte.
- 41 Vis dėlto jurisprudencijoje nereikalaujama, kad tuo pačiu metu būtų taikoma daugiau nei viena priemonė (šiuo klausimu žr. 1993 m. rugpjūčio 2 d. Sprendimo *Marshall*, C-271/91, EU:C:1993:335, 25 punktą ir 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Arjona Camacho* C-407/14, EU:C:2015:831, 32 ir 35 punktus).

- 42 Be to, nei pagal visiško patirtos žalos atlyginimo principą, nei pagal proporcingumo principą nereikalaujama mokėti baudų nuostolių (šiuo klausimu žr. 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Arjona Camacho*, C-407/14, EU:C:2015:831, 37 punktą).
- 43 Iš tiesų šiais principais valstybės narės įpareigojamos numatyti adekvatų žalos atlyginimą, kuris būtų daugiau nei vien simbolinė kompensacija, bet neviršytų to, kas būtina, kad būtų kompensuota visa žala (šiuo klausimu žr. 1984 m. balandžio 10 d. Sprendimo *Von Colson ir Kamann*, 14/83, EU:C:1984:153, 28 punktą; 1993 m. rugpjūčio 2 d. Sprendimo *Marshall*, C-271/91, EU:C:1993:335, 26 punktą ir 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Arjona Camacho*, C-407/14, EU:C:2015:831, 33 punktą).
- 44 Be to, kiek tai susiję su F. Rossato tvirtinimu, jog jis buvo kitaip vertinamas nei darbuotojai, kurių darbdaviai prieš įsigaliojant Įstatymui Nr. 107/2015 pripažinti piktnaudžiaavę terminuotų darbo sutarčių sudarymu, ir kurie galėjo pagal anksčiau galiojusias teisės nuostatas gauti kompensaciją ir būti įdarbinti pagal neterminuotą darbo sutartį, užtenka priminti, kad šių dviejų kategorijų darbuotojų pagal terminuotą darbo sutartį skirtingą vertinimą lėmusi reforma nepatenka į Bendrojo susitarimo 4 punkte įtvirtinto nediskriminavimo principo taikymo sritį (2018 m. lapkričio 21 d. Sprendimo *Viejobueno Ibáñez ir Vara González*, C-245/17, EU:C:2018:934, EU:C:2018:934, 50 ir 51 punktai).
- 45 Atsižvelgiant į išdėstytus samprotavimus galima konstatuoti, kad Bendrajame susitarime nėra nustatyta valstybių narių pareiga piktnaudžiavimo sudarant terminuotas darbo sutartis atveju numatyti teisę į žalos atlyginimą, kuria būtų galima pasinaudoti kartu su terminuotų darbo santykių pakeitimu į neterminuotus.
- 46 Trečia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo klausia, ar F. Rossato darbo santykių pakeitimo ribotas retroaktyvus galiojimas atitinka Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 papunktį. Šiuo klausimu jis pabrėžia, kad F. Rossato dirbo muzikos dėstytoju pagal 17 terminuotų darbo sutarčių ypač ilgai, t. y. nuo 2003 m. lapkričio 18 d. iki 2015 m. rugsėjo 2 d., ir tik 2015 m. rugsėjo mėn. jo darbo santykiai buvo pakeisti nuo 2014 m. sausio 1 d. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pažymi, kad privačiame sektoriuje piktnaudžiaujant nustatytų darbo santykių pakeitimas retroaktyviai įsigaliojotų nuo pirmosios darbo sutarties sudarymo dienos. Tokiu atveju, be kita ko, apskaičiuojant ieškovo pagrindinėje byloje atlyginimą būtų atsižvelgta į visą stažą, jo įgytą dirbant pagal tas paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis.
- 47 Šiuo klausimu reikia priminti, jog, pirma, aplinkybė, kad nacionalinės teisės aktų leidėjo priimta priemonė, skirta nubausti už piktnaudžiavimą privataus sektoriaus darbdaviams sudarant terminuotas sutartis, suteikiama maksimali apsauga, kuri gali būti teikiama darbuotojui, pati savaime negali sumažinti viešojo sektoriaus darbuotojams taikomų nacionalinių priemonių veiksmingumo (2018 m. kovo 7 d. Sprendimo *Santoro*, C-494/16, EU:C:2018:166, 51 punktas).
- 48 Antra, reikia pripažinti, kad jei būtų atsižvelgta į visus darbo pagal terminuotas darbo sutartis metus, skiriant atitinkamą darbuotoją į nuolatines pareigas, tai reikštų visišką karjeros pertvarkymą į tokią, kokia skirta tik konkursą laimėjusiems valstybės tarnautojams. Tokiomis aplinkybėmis reikia priminti, kad pagal Sąjungos teisę valstybės narės neprivalo visiškai vienodai vertinti karjeros valstybės tarnautojų, įdarbintų viešo konkurso būdu, ir darbuotojų, kurie įdarbinti dėl savo kvalifikacijos ir įgijo profesinę patirtį dirbdami pagal terminuotas darbo sutartis, nes šį skirtingą požiūrį lemia būtinybė, pirma, atsižvelgti į reikalaujamą kvalifikaciją ir užduočių, kurias karjeros valstybės tarnautojai turi atlikti, pobūdį ir, antra, išvengti atvirkštinės pastarųjų diskriminacijos (žr., be kita ko, 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Motter*, C-466/17, EU:C:2018:758, 46 ir 47 punktus ir nurodytą jurisprudenciją).
- 49 Vadinasi, F. Rossato darbo santykių pakeitimo ribotas retroaktyvus galiojimas gali būti (bent iš dalies) pateisinamas viešojo sektoriaus ypatumais.
- 50 Vis dėlto reikia pažymėti, kad šiuo atveju laikotarpis, į kurį atsižvelgta apskaičiuojant F. Rossato stažą, gerokai trumpesnis nei jo darbo pagal terminuotas darbo sutartis laikotarpis.

- 51 Nors valstybė narė turi teisę įgyvendindama Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 papunktį atsižvelgti į specifinio sektoriaus, kaip antai susijusio su mokymu, poreikius, ši teisė negali jos atleisti nuo pareigos numatyti adekvačią priemonę tinkamai bausti už piktnaudžiavimą paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis (2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Mascolo ir kt.* C-22/13, C-61/13–C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 118 punktas). Tokia priemonė, kaip priminta šio sprendimo 28 punkte, turi būti proporcinga.
- 52 Taigi būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti, ar turint mintyje, pirma, galimas pateisinamas priežastis tik iš dalies atsižvelgti į dirbant pagal minėtas paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis įgytą stažą ir, antra, F. Rossato atveju ypač ilgai trukusį piktnaudžiavimą, atsižvelgimas į jo stažą atgaline data nuo 2014 m. sausio 1 d. yra proporcinga priemonė tinkamai nubausti už šį piktnaudžiavimą ir pašalinti Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes, kaip tai suprantama pagal šio sprendimo 28 punkte minėtą jurisprudenciją.
- 53 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad Bendrojo susitarimo 5 punkto 1 papunktį reikia aiškinti taip: jam neprieštarauja nacionalinė teisė, pagal kurią, kaip ją taiko aukščiausiai nacionaliniai teismai, viešajame sektoriuje dirbantys pedagogai, kurių terminuoti darbo santykiai pakeisti į neterminuotus, nustatant ribotą šio pakeitimo retroaktyvų galiojimą, neturi teisės gauti pinigines kompensacijas už piktnaudžiavimą su jais paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis, jei toks pakeitimas nėra neaiškus, nenumatomas ir atsitiktinis ir jei tik dalinis atsižvelgimas į dirbant pagal minėtas paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis įgytą stažą yra priemonė, kuria proporcingai nubaudžiama už tokį piktnaudžiavimą; tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 54 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1999 m. kovo 18 d. sudaryto Bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis, pateikto 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl ETUC, UNICE ir CEEP bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis priede, 5 punkto 1 papunktį reikia aiškinti taip: jam neprieštarauja nacionalinė teisė, pagal kurią, kaip ją taiko aukščiausiai nacionaliniai teismai, viešajame sektoriuje dirbantys pedagogai, kurių terminuoti darbo santykiai pakeisti į neterminuotus, nustatant ribotą šio pakeitimo retroaktyvų galiojimą, neturi teisės gauti pinigines kompensacijas už piktnaudžiavimą su jais paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis, jei toks pakeitimas nėra neaiškus, nenumatomas ir atsitiktinis ir jei tik dalinis atsižvelgimas į pagal minėtas paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis įgytą stažą yra priemonė, kuria proporcingai nubaudžiama už tokį piktnaudžiavimą; tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Parašai.